

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA KŘESŤANSKÉ VÝCHOVY

PAVLA KOHOUTOVÁ

Studijní obor: Sociální pedagogika

TÝRANÉ DĚTI A JEJICH RESOCIALIZACE

Vedoucí práce Doc. Dr. Rudolf Smahel, Th.D.

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....
Pavla Kohoutová

Obsah

Úvod	1
I. Syndrom CAN.....	3
1. Co je to syndrom CAN.....	3
1.1. Historie problematiky syndromu CAN	4
1.2. Statistiky syndromu CAN pro Českou republiku	5
1.3. Statistiky ve světě.....	5
2. Převládání násilí v rodině.....	6
2.1. Ohrožené skupiny dětí.....	6
2.2. Rizikové dospělí.....	7
2.3. Základní formy syndromu CAN.....	7
2.4. Fyzické týrání	8
2.5. Sexuální zneužívání.....	9
2.6. Psychické týrání	11
2.7. Zanedbávání	12
2.8. Systémové týrání	12
2.9. Sekundární viktimizace	12
2.10 Münchhasenův syndrom by proxy.....	13
3. Rizikové faktory	13
3.1. Rizikové faktory týrání ze strany rodičů	13
3.2. Rizikové faktory týrání ze strany dětí	14
II. Trest versus týrání	15
1. Týrání	15
2. Trest.....	16
III. Resocializace	18
1. Resocializace výzkum	19
2. Shrnutí výsledků - ženy versus muži.....	28
3. Informace získané od pracovnice Orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)	30
4. Kazuistiky dostupné z FOD - Fond ohrožených dětí	31
5. Důležité kontakty	33
Závěr.....	34
Přílohy	35
Příloha č. 1 - Tabulka	35
Příloha č. 2 – Tabulka.....	36
Příloha č.3 – Dotazník.....	37
Použitá literatura	39

Úvod

Tato práce je zaměřena na historii a současnost syndromu CAN. Měla by sloužit jako rádce pro společnost, které nejsou lhostejné problémy spojené s ubližováním dětem. Cílem je seznámit společnost s historií, vývojem ale i s jednotlivými druhy týrání. Práce je složena ze tří velkých okruhů.

První okruh nazvaný Syndrom CAN se zaměřuje na samostatnou problematiku tohoto syndromu. Popisuje, co je to syndrom CAN, kde se vzal tento pojem, z čeho je vyvozen a jaké jsou jeho statistiky u nás v České republice. Tím, jaká je pravděpodobnost násilí v rodinách, se zabývali profesoři Murray A. Strauss a Richard J. Gelles. Dále rozebírá problematiku dětí, u nichž hrozí, že budou týrány. Rozděluje je do skupin podle náchylnosti k týrání. Tato kapitola nám také přibližuje rizikové dospělé, kteří mají silný potenciál týrat své děti. Nalezneme zde také rozdělení jednotlivých forem týrání a zneužívání. Kapitola jednotlivé druhy popisuje a rozebírá příznaky toho, jak se dítě projevuje, pokud je týrané. Představuje problémy, které u rodičů mohou vyvolávat sklony k týrání dětí, a seznamuje nás s tím, jaké jsou vlastně rizikové faktory chování nejen u rodičů, ale i u dětí.

Druhý okruh nazvaný Trest versus Týrání se zabývá rozdíly mezi trestem a týráním. Týrání je vymezeno zákonem. Jsou zde vyjmenovány jednotlivé paragrafy, které s týráním a zanedbáváním souvisí. Kapitola obsahuje i paragraf, který je zaměřen na sexuální zneužívání. Protože jsem však tuto práci přizpůsobila i pro neodbornou veřejnost, jsou zákony jen vyjmenované a dále jsem je nerozebírala. Každý, kdo bude chtít, si je může vyhledat sám. Jak se z této kapitoly dozvíte, pro dítě je velmi těžké rozlišit mezi trestem a týráním. Jsem přesvědčena, že mu v tom může tato práce pomoci. Dále jsou zde uvedeny i výzkumy, které přibližují užívání fyzických trestů v České republice. Většina odborníků se shoduje na nevhodnosti užívání fyzických trestů jako výchovných prostředků. U dítěte by se měla raději využívat domluva či zákazy, nikoliv fyzické napadání.

Další okruh se zabývá resocializací. Resocializace je dlouhodobý proces, kdy se snažíme dítě začlenit do společnosti tak, aby bylo schopné i nadále žít kvalitní a plnohodnotný život. Tato část je spíše praktickou částí, jen v úvodu je vysvětlen pojem resocializace. Následuje výzkum, který přibližuje problematiku týrání a resocializace. Je zde i rozhovor se sociální pracovnící a dále je uvedena jedna kazuistika týraného dítěte.

Provedla jsem i výzkum mezi lidmi. Výzkum byl zaměřen na informovanost lidí o týrání a zneužívání dětí. Výsledky výzkumu jsou rozděleny podle pohlaví. Je zajímavé sledovat, jak se liší názory a poznatky mužů a žen. Následně jsem výsledky šetření u obou pohlaví porovnála.

Dále jsem uvedla dvě vzorové kazuistiky z Fondu ohrožených dětí. Tyto kazuistiky mají přiblížit problematiku týrání, ale také problematiku výběru vhodných pěstounů.

V závěru práce jsem uvedla seznam různých organizací, na které se potenciální oběti mohou obrátit. Je důležité, aby oběť věděla, kde hledat pomoc. Mnohdy i neinformovanost bývá překážkou v záchraně lidského života. Připojila jsem také dvě přílohy. Jsou to statistiky dostupné na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí. Záměrem bylo přiblížit počty týraných či zneužívaných dětí, ale také jejich rozdělení podle věku.

I. Syndrom CAN

Název syndromu CAN pochází z anglického Child Abuse and Neglect (syndrom týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte). Již v padesátých letech 20. století lékaři začali tuto problematiku řešit. Zabývali se nejen týráním, ale i zneužíváním a zanedbáváním dětí, které souhrnně nazývali jako tzv. neúrazová poranění.¹

Německý lékař C. H. Kempe v roce 1962 definoval jako první pojem Battered Baby Syndrome (v českém překladu „syndrom bitého dítěte“). Za tuto svou revoluční myšlenku byl nominován na Nobelovu cenu. Syndrom bitého dítěte je často popisován jako soubor neobvyklých poranění dětí, které nemohly být způsobeny úrazem.²

Když se lékaři začali touto problematikou více zabývat, zjistili, že všechny děti, které si prošly tělesným týráním, netrpí jen fyzicky, ale má to velký dopad i na jejich psychickou a emocionální stránku. Díky tomu vznikl další pojem Non-accidental Injury (český překlad „syndrom nenáhodného zranění dítěte“). Následně se k této problematice připojilo i sexuální zneužívání dětí, a tak byl v 60. a 70. letech 20. století formulován syndrom CAN.³

1. Co je to syndrom CAN

Kapitola seznamuje s několika definicemi syndromu CAN. Existuje mnoho možných definic, které vhodně vystihují problematiku tohoto syndromu. Nejdůležitější definicí je zřejmě definice podle Zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992.

Národní informační centrum pro mládež nám nabízí jednu z možných definic syndromu CAN, a to takovou, že je to „poškození fyzického, psychického i sociálního stavu a vývoje dítěte, které vzniká v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, jež je v dané společnosti hodnoceno jako nepřijatelné.“⁴

¹Srov.: Charakteristika. *Národní informační centrum pro mládež*. [online]. [cit. 2012-04-26]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/syndrom-can-charakteristika>

² Srov.: D.ŠČERBOVÁ, Syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Psychologický ústav FF MU v Brně. [online]. [cit. 2012-04-26]. Dostupné z:

http://www.phil.muni.cz/~hump/psychoterapie/deti/Papers/Referat_VII_2004_B.pdf

³ Srov.: Vymezení pojmu. *Šance dětem*. [online]. [cit. 2012-04-26]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-dospaleho-k-diteti/syndrom-can.shtml>

⁴Srov.: SLANÝ, J. Syndrom CAN. 1. vyd. OSTRAVA : UNIVERSITAS, 2008. s. 14. ISBN 978-80-7368-474-7.

Dále bychom mohli tento syndrom definovat tak, že jsou to vědomé či nevědomé aktivity, kterých se dopouští dospělý člověk na dítěti, jejichž následky vedou k poškozování zdraví a zdravého vývoje dítěte.⁵

Podle Zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992 patří do pojmu CAN psychické a fyzické týrání, sexuální zneužívání, zanedbávání, šikanování, systémové týrání, sekundární viktimizace a Münchhausenův syndrom by proxy. Jediné, co mají tyto formy společného, je to, že se dítěti ubližuje velmi hrubou silou nebo velmi dobře promyšleným a záměrným ponižováním či zneužíváním tím, že dítě psychicky či fyzicky trpí, je ohrožován jeho další vývoj.⁶

1.1. Historie problematiky syndromu CAN

Tato kapitola nás seznámí s historií syndromu CAN, ale nabídne nám i mnoho otázek, které by měly vést k zamyšlení nad problematikou vrůstajícího násilí na dětech. Popisuje vývoj od ubližování až po diagnózu syndromu CAN.

Už i v dřívějších dobách se děti setkávali s tím, že je jejich rodiče občas uhodili. Avšak velký rozmach týrání nastal v době, kdy oba rodiče začali pracovat a živit rodinu a zdálo se jim, že jejich děti to nedokáží ocenit. Poslední dobou je častým fenoménem vybíjet si na dětech svou zlost, a to různými způsoby.

Co způsobuje to, že rodič dokáže do svého dítěte surově bušit třeba hodinu, dokud dítě neupadne do kómatu? Může za to hektická a nejistá doba? Po listopadu roku 1989 se pozornost psychologů obrátila především na děti. Z medicínského hlediska to je především syndrom CAN.⁷

Dříve, než byl definován pojem syndrom CAN, se o týrání mluvilo jako o neobvyklých poraněních dětí, které nemohly být způsobeny úrazem. Toto pojmenování, o které se zasloužil německý lékař C. H. Kempe, vedlo další lékaře k zamyšlení nad touto problematikou.

Začali si více všimnout dětí, které vykazovaly příznaky poranění, které by si samy nezpůsobily. Zjistili, že děti, které jejich rodiče fyzicky týrají, podléhají psychickému a emocionálnímu strádání. Následně se původní syndrom bitého dítěte vyvinul v syndrom nenáhodného zranění dítěte.

⁵Srov.: ŠPECIÁLOVÁ, Š., Ochrana týraného a zneužívaného dítěte. 1. vyd. Praha: Linde nakladatelství, 2003, str. 20

⁶Srov.: ŠPECIÁLOVÁ, Š., Ochrana týraného a zneužívaného dítěte. 1. vyd. Praha: Linde nakladatelství, 2003

⁷Srov.: GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. Rodinná terapie – 2., doplněné a přepracované vydání. S.244

Následnými zjištěními byli lékaři donuceni připojit k fyzickému a psychickému týrání i sexuální zneužívání. Díky tomu vznikl jednotný název syndrom CAN.

1.2. Statistiky syndromu CAN pro Českou republiku

Statistik ohledně syndromu CAN není mnoho. Avšak jednu zpracovalo Národní informační centrum pro mládež. Mgr. Jitka Hubáčková, která se zabývala touto problematikou v roce 2008, uvedla následující statistiku.

V České republice se uvádí, že syndromem CAN trpí, podobně jako v jiných evropských zemích, okolo 1-2 % dětí, tedy dvacet až čtyřicet tisíc dětí, které jsou mladší patnácti let. V nadpoloviční většině jsou týrány děti mladší šesti let. Nejčastěji se stávají oběťmi dětí kojeneckého a batolecího věku. Odborníci se shodují, že bývají týrány ve stejném počtu dívky i chlapci. Nelze tedy jednoznačně říci, že jedno pohlaví by bylo znevýhodňováno. Odhaduje se, že ročně u nás na následky týrání a zanedbávání péče umírá nejméně padesát dětí.⁸

1.3. Statistiky ve světě

Podle průzkumu centra Safe Horizon, které se zabývalo týráním dětí v USA, bylo zjištěno, že počet dětí, které zemřely na následky zneužívání nebo zanedbávání v roce 2012 byl 1593 dětí. Z výzkumu dále vyplývá, že z celkového počtu dětí, které zemřely v důsledku zneužívání nebo zanedbávání, bylo 70,3% mladší tří let a 44,4% bylo mladší než jeden rok. Více než 20% dětských úmrtí, k nimž došlo v roce 2012, bylo v důsledku domácího násilí.

Centrum Safe Horizon uvádí i statistiku ohlašovatelů násilí. Z ohlášených 60% případů ohlásilo zneužívání 17% učitelů, 11% sociálních pracovníků a 17% pracovníků činných v trestním řízení.

Osoby, které byly v dětství týrány nebo zanedbávány, mají větší pravděpodobnost, že budou zatčeny kvůli různým deliktům. Přesněji u 59% obětí hrozí, že budou zatčeny jako mladiství delikventi, u 28% obětí hrozí, že budou zatčeny jako dospělí a u 30% obětí hrozí, že spáchají trestný čin násilí.⁹

⁸Srov.: CHARAKTERISTIKA. *Národní informační centrum pro mládež*. [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/syndrom-can-charakteristika>

⁹Srov.: STATISTIKA. *Centrum Safe Horizon*. [online]. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.safehorizon.org/index/what-we-do-2/child-abuse--incest-55/child-abuse-facts-304.html>

2. Převládání násilí v rodině

Násilí v rodině není moc výjimečné. Existují však rodiny, u kterých je mnohem větší riziko vzniku násilí. Tato kapitola nám přiblíží ohrožené skupiny dětí, které bývají týrány; dále pak rizikové dospělé, kteří jsou více náchylní k tomu, že budou týrat své děti.

Profesoři Murray A. Strauss a Richard J. Gelles vypracovali v roce 1987 hned několik zásadních sociologických studií, které v severoamerických rodinách potvrdily mimořádný stupeň násilí. Bylo to násilí mezi muži a ženami, rodiči a dětmi, dětmi a jejich vrstevníky. Bylo velmi běžné užívání zbraní a předmětů sloužících k násilí.

Murray A. Strauss a Richard J. Gelles se ze svých teoretických pozic neptají, zda-li je rodina institucí náchylnou k násilí či nikoliv, ale zajímá je, jak velká je míra tohoto násilí a jaké jsou faktory způsobující skutečnost, že rodin, které jsou ovlivněny násilím, přibývá.¹⁰

2.1. Ohrožené skupiny dětí

Do ohrožené skupiny dětí, o kterých pojednává tato část práce, patří děti, které svými dispozicemi či svými nemocemi spadají do oblasti často týraných dětí. Avšak všechny oběti týrání nemusí vykazovat tyto znaky. Nelze jednoznačně říci, že právě jen tyto děti jsou oběťmi, ale ve většině případů tomu tak bylo.

Mluvíme-li o ohrožených dětech, většinou se jedná o děti, jejichž projevy jsou z různých důvodů pro jejich sociální okolí nesrozumitelné, takže je obtížné je výchovně zvládat, a dále o děti, které svým chováním vychovatele vyčerpávají, dráždí, popřípadě provokují a svádějí, například děti s lehkými mozkovými dysfunkcemi (LMD), hyperaktivní, neklidné, nesoustředěné.

Děti náladové, impulzivní nebo děti z jiných příčin nadměrně dráždivé, zlostné, trucovité nebo plačtivé a úzkostné. Mohou to být děti nevlastní, děti chronicky ve škole neprospívající, děti neobratné či jakkoliv nezapadající do běžné normy a rodičovského očekávání (nemocné, postižené, „nehezké“) a děti mentálně retardované.

¹⁰Srov.: ARNON BENTOVIM, M.D., *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*, s.19

Děti neaktivní, utlumené, uzavřené, které nedovedou vzbudit ani udržovat zájem dospělého v náležité intenzitě (zvláště v případech zanedbávání). Ale také dívky výrazných ženských tvarů, mazlivé až koketní (v případě sexuálního zneužívání).¹¹

2.2. Riziková dospělí

Je známo, že trýzniteli bývají často lidé s duševními poruchami. Ale někdy to mohou být lidé, do kterých bychom to nikdy neřekli. Mohou to být manažeři, ředitelé firem... Proto je zde výčet toho, co by mohlo u lidí vyvolat potřebu někoho týrat. Rizikovými dospělými, kteří mohou týrat své děti, je mnoho. Avšak někdy k tomu přispívají následující indikátory.

Potenciálními pachateli týrání, zneužívání a zanedbávání dětí jsou lidé s patologickým vývojem osobnosti, s agresivními povahovými rysy, lidé impulzivní, nezdrženliví, trpící neurotickými obtížemi apod.; lidé závislí na alkoholu a drogách, lidé žijící chronicky ve stresové situaci (např. nezaměstnaní, neúspěšní, zklamaní v partnerství...), lidé, kteří byli sami v dětství zanedbáváni a týráni.

Lidé nedostatečně motivovaní pro rodičovství (např. upřednostňující vlastní záliby nebo zaujatí vlastními problémy), rodiče psychosociálně nezralí pro rodičovství (např. velmi mladí rodiče) nebo rodiče s přehnanými nároky na své dítě.

Dospělí s neobvyklým životním stylem (členové sekt apod.); rodiče, kteří z různých důvodů nejsou schopni vykonávat své rodičovské povinnosti (nemocní, žijící v bídě...) nebo lidé psychicky nemocní či mentálně retardovaní; osoby sexuálně deviantní či hyperaktivní, s oslabenou sebekontrolou (např. muži pokročilého věku nebo dementní atd.) - v případě sexuálního zneužívání.¹²

2.3. Základní formy syndromu CAN

V této části se zaměříme na jednotlivé druhy syndromu CAN. Všechny si je vyjmenujeme a v dalších podkapitolách vysvětlíme a rozebereme jednotlivé příznaky.

¹¹Srov.: Charakteristika. *Národní informační centrum pro mládež*. [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/syndrom-can-charakteristika>

¹²Srov.: Charakteristika. *Národní informační centrum pro mládež*. [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/syndrom-can-charakteristika>

U syndromu CAN jde o soubor negativních důsledků, které vznikají špatným zacházením s dítětem. Tyto důsledky mohou vzniknout aktivním ubližováním dítěti nebo nedostatečnou péčí o dítě. Různé způsoby ubližování mohou vést k různým důsledkům, proto rozlišujeme několik druhů ubližování.

Za základní formy syndromu CAN považujeme:

1. fyzické týrání
2. psychické týrání
3. sexuální zneužívání
4. zanedbávání
5. systémové týrání
6. sekundární viktimizaci
7. Münchhausenův syndrom by proxy (v zastoupení).

2.4. Fyzické týrání

Fyzické týrání je lépe prokazatelné než například psychické týrání. V současné době se setkáváme s mnohými případy, kdy je až zarážející fantazie trýznitele vůči oběti. Oběť si nese následky celý zbytek života. Může dojít i k trvalé újmě na zdraví. U fyzického týrání velmi často dochází k úmrtí. U tělesného týrání jde o úmyslné ublížení druhé osobě, nejčastěji dítěti.¹³

Tělesné týrání se dělí na dvě formy:

1. Aktivní povahy

Aktivní povaha týrání zahrnuje všechny akty násilí na dítěti, všechny formy tělesného zranění nebo postižení, a dokonce usmrcení. U aktivní povahy dochází k újmám na zdraví, které vznikají v následku bití, opáření nebo jiné formy fyzického násilí.

Řadíme sem veškeré fyzické tresty, které jsou převažujícím výchovným prostředkem. Podle zahraničních statistik bývá 1/3 zranění dětí urgentními úrazovými stavy.

2. Pasivní povahy

¹³Srov.: MICHELE ELLIOTOVÁ, *Jak ochránit své dítě*

SYNDROM TŘESENÉHO DÍTĚTE = SBS = SHAKEN BABY SYNDROM

Tento syndrom vzniká v důsledku intenzivního třesu s malým dítětem nebo kojencem. Takovéto třesení s malým dítětem může mít velké poškozující následky na nervovou soustavu a na mozek. U nás tyto případy nejsou až tak známé, spíše jsou zaznamenávány v zahraničí.

Příznaky, které běžně vykazují děti nebo mládež, trpí-li fyzickým týráním.

Mohou to být poranění nebo popáleniny nevysvětlitelného původu, zvláště vyskytují-li se opakovaně; nechť dítě o těchto poraněních hovoří; poranění v důsledku neúměrných trestů; strach ze styku s rodiči; lisy; pohmožděniny „měkkých“ částí těla (nadloktí, stehna, tváře), jež mohou být následkem štipání, kousání nebo bití.

Neochota dítěte odhalovat paže a nohy i v horkých letních dnech; strach ze svlékání před hodinou tělocviku; strach jít domů; strach z lékařské pomoci nebo zákroku.

Sklony k sebevtrýznění (vytrhávání vlasů, tlučení hlavou do zdi); agresivita vůči ostatním; chronické útky od rodičů.¹⁴

2.5. Sexuální zneužívání

Pojmem sexuálně zneužívané dítě se rozumí osoby mladší patnácti let, které slouží jako předmět k získání sexuálních požitků, uspokojení či jinému prospěchu osoby plnoleté, zpravidla výrazně starší.

Pokud je dítě na osobě, která jej zneužívá, závislé (rodiče, učitel, skautský vedoucí atd.), prodlužuje se věková hranice, kdy hovoříme o zneužívání, až do 18 let.¹⁵

Sexuální zneužití může být v mnoha formách – od neslušného odhalování intimních částí těla pachatele a sexuálního slídicství, kdy nějaká osoba tajně sleduje dítě při převlékání či sprchování, až po pořizování pornografických snímků, osahávání genitálií, homosexuální nebo orální styk, znásilnění, krvesmilstvo a v neposlední řadě i účast na komerční erotice nebo prostituci.

Může se mnohdy jednat o jediný izolovaný případ nebo o zneužívání soustavné, mnohdy trvající celou řadu let.¹⁶

¹⁴ Srov.: MICHELE ELLIOTOVÁ, *Jak ochránit své dítě*

¹⁵ Srov.: MICHELE ELLIOTOVÁ, *Jak ochránit své dítě*, s.49

¹⁶ Srov.: MICHELE ELLIOTOVÁ, *Jak ochránit své dítě*, s.50

Symptomy sexuálního zneužívání lze rozlišit podle věku dítěte. U dětí do pěti let se objevuje ztráta pocitu jistoty a chování vyznačující se nápadným strachem a ulpíváním na rodičích; v přítomnosti jisté konkrétní osoby projevují mimořádně silný strach.

Hystericky křičí při přebalování, při svlékání, zvláště pak spodního prádla, se stávají hysterickými. V okolí genitálií lze pozorovat některé fyzické znaky, včetně zápachu semene.

Mívají bolesti nebo zánětlivé změny v krční, anální nebo genitální oblasti. Projevují regresí k formám chování odpovídajícím mladšímu věku. Kreslí pohlavní orgány, třeba i ztopořený penis¹⁷

Děti od pěti do dvanácti let naznačují, že znají určitá tajemství, která však nemohou nikomu prozradit. Mluví o jakémsi problému některého svého kamaráda. Mají u sebe peníze nevysvětlitelného původu. Mají děsivé sny. Začínají se opět pomočovat. Kreslí sexuálně inspirované obrázky zpodobňující nějaký akt sexuálního zneužití. Trpí bolestivostí nebo krvácením v krku.¹⁸

Děti a mládež od třinácti let výše trpí chronickou depresí. Jeví sklony k sebevraždě, užívají drogy nebo nadměrně pijí. Trpí ztrátou paměti, nechutenstvím nebo naopak vlčím hladem. Soustavně utíkají z domova. Mají obavy z jistých lidí, příbuzných nebo přátel. Projevují prudké výbuchy hněvu a podrážděnosti. Mají u sebe nevysvětlitelné obnosy peněz. Projevují strach ze svlékání před hodinou tělocviku.¹⁹

Dětské přizpůsobování se sexuálnímu zneužívání

V určité fázi sexuálního zneužívání dochází k tomu, že se dítě začne tomuto jevu přizpůsobovat. Je to jakýsi druh jeho obrany. Přizpůsobování se sexuálnímu zneužívání je specifický syndrom. Nemůžeme jej specifikovat při jednorázovém zneužití. Nejčastěji se vyskytuje u dětí více a dlouhodobě zneužívaných, které jsou zneužívány někým blízkým.

Tento syndrom se rozvíjí, když zneužívání trvá déle než 1 rok. Velkým problémem u tohoto syndromu je, že ještě více posiluje vzájemnou závislost mezi pachatelem a obětí. Snižuje se možnost obrany.

¹⁷ Srov.: MICHELE ELLIOTOVÁ, *Jak ochránit své dítě*, s.50-51

¹⁸ Srov.: MICHELE ELLIOTOVÁ, *Jak ochránit své dítě*, s.51-54

¹⁹ Srov.: MICHELE ELLIOTOVÁ, *Jak ochránit své dítě*, s.54-55

Agresor je ve dvou polohách = sympatická versus agresivní.

Více se testují děvčata. Dívky jsou náchylnější k přizpůsobení se. Testování u dívek probíhá interně. Chlapci se testují externě, neboť se snaží se bránit. Chlapci zneužívání posléze přejímají zvrácenost a agresi.²⁰

Fáze oběti při odhalení sexuálního zneužívání:

- A) Utajování = svému okolí
- B) Bezmocnost = cítí subjektivně, že nemohou nic dělat
- C) Svedení a přizpůsobení se = svedeno 1x, 2x a po té se přizpůsobí, nastávají traumata
- D) Opožděné a konfliktní odhalení
- E) Odvolání svého tvrzení = pod nátlakem odvolá, agresor zneužije autoritativního postavení²¹

Některé děti či mladí lidé, kteří se stali oběťmi sexuálního zneužití, dovedou v utajování toho, co se s nimi děje, zajít tak daleko, že se jim daří skrývat nebo v sobě potlačovat i chování, které se obvykle v takových případech vyskytuje, jako průvodní jev.²²

2.6. Psychické týrání

Psychické týrání nebývá lehké odhalit, neboť je to něco, co se odehrává v samotném člověku, uvnitř jeho srdce a v mysli.²³ Tato podkapitola nám popíše projevy psychického týrání.

Psychické týrání představuje takové chování vůči dítěti, které má negativní dopad na jeho citový vývoj, na vývoj jeho chování, na vývoj osobnosti a sebehodnocení či negativní dopad na rozvoj interpersonálních vztahů.²⁴

Psychické týrání se projevuje neustálým podceňováním, obavou z každé nové situace, ubližováním sobě samému.

²¹Srov. Přednášky doc.Smahela

²²Srov.: MICHELE ELLIOTOVÁ, *Jak ochránit své dítě*, s.55-56

²³Srov.: MICHELE ELLIOTOVÁ, *Jak ochránit své dítě*, s.63

²⁴Srov.: Definice. *Dětské krizové centrum* [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: http://www.dkc.cz/syndrom_can.php

Tyran mívá na svou oběť požadavky nereálných výkonů. Objevují se výhrůžky, cílené vyvolávání strachu u dítěte, násilná izolace. Oběť spadá k holdování drogám a často mívá obavy z možného potrestání.²⁵

2.7. Zanedbávání

V dnešní době se sice vyskytuje, ale není to tolik časté, jako třeba fyzické týrání. Zanedbávání dítěte je v současné době trestným činem. Jedná se o zanedbávání základní výchovy dítěte z pohledu sociálního a z ekonomického hlediska. Avšak jedná se i o neuspokojování základních psychických potřeb dítěte.²⁶

Podle Dětského krizového centra se jedná o nedostatek péče, který zapříčiňuje vážnou újmu na vývoji dítěte, a to jak v oblasti tělesné, tak i v oblasti duševní.²⁷

Zanedbávané děti a mladistvé osoby mohou mít trvale hlad, být vyzábblé, často chodit pozdě do školy. Mohou trpět nedostatkem lásky a nejsou uspokojovány jejich citové potřeby.²⁸

2.8. Systémové týrání

Jde o takové týrání, kdy dítěti ubližuje osoba, u které se dítě snažilo najít pomoc. Nejčastěji se to děje v rodinách, kde dítě vyrůstá a marně si myslí, že je v bezpečí.²⁹ Jedná se o druhotné zneužívání a ponižování. Do systémového týrání spadá nedostatečná péče o děti v problémových či dysfunkčních rodinách.³⁰

2.9. Sekundární viktimizace

Jedná se o druhotné zraňování. Dítě je týrané vystavováním nadbytečné psychické zátěží.³¹ Patří sem „*nedůvěra v to, co dítě říká; obviňování dítěte; přenášení zodpovědnosti na dítě.*“³²

²⁵ Srov.: MICHELE ELLIOTOVÁ, *Jak ochránit své dítě*, s.63-64

²⁶ Srov.: SLANÝ, J. *Syndrom CAN*. 1. vyd. OSTRAVA : UNIVERSITAS, 2008. s. 29. ISBN 978-80-7368-474-7.

²⁷ Srov.: Definice. *Dětské krizové centrum* [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: http://www.dkc.cz/syndrom_can.php

²⁸ Srov.: MICHELE ELLIOTOVÁ, *Jak ochránit své dítě*, s.65

²⁹ Srov.: Týrání dětí. *Syndrom CAN* [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: <http://agresivita.zdrave.cz/tyrani-deti/>

³⁰ SLANÝ, J. *Syndrom CAN* 1. vyd. OSTRAVA : UNIVERSITAS, 2008. s. 16. ISBN 978-80-7368-474-7.

³¹ Srov.: Viktimizace. *Slovník cizích slov* [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/sekundarni-viktimizace>

2.10 Münchhasenův syndrom by proxy

Münchhasenův syndrom by proxy představuje duševní poruchu dítěte či rodiče, kdy jeden z nich předstírá zdravotní potíže. V jedné knize takto týrala matka svou dceru. Neustále všem tvrdila, jak je její dcera nemocná a že potřebuje operaci. Avšak dívka byla zcela zdravá. Matka ji proto nedávala vůbec najíst a schválně jí dávala různé léky, aby vyvolala nějaké příznaky. Tento syndrom může být velmi nebezpečný. Pokud se neodhalí včas, dítě může i umřít, neboť bude zbytečně operováno a budou mu podávány zcela zbytečné léky.

Rodič, který se tohoto dopouští, to dělá zcela vědomě. Buď jej trápí finanční situace a potřebuje takto získat různé dávky, anebo sám trpí nějakou duševní poruchou a přenáší ji na dítě.³³

3. Rizikové faktory

Kapitola nás seznámí s různými rizikovými faktory ze strany rodičů, kteří týrají své dítě, ale i s rizikovými faktory za strany dětí, které jsou týrány.

Je téměř nemožné určit jasné příčiny problému tak širokého rozsahu, jakým je syndrom CAN. S problematikou špatného zacházení s dětmi se setkáváme po celou dobu historie lidstva. Jisté ale je, že se některé typy dětí stávají obětmi častěji než jiné a podobně někteří dospělí mají k týrání svých potomků blíže než jiní. Jedná se o tzv. rizikové faktory.³⁴

3.1. Rizikové faktory týrání ze strany rodičů

Rodiče své děti týrají z různých důvodů, ale někdy za tím mohou být mnohé poruchy. Rodiče mohou trpět psychickými onemocněními, mohou mít agresivní sklony. Podléhají alkoholismu či toxikomanii. Krizovým faktorem je také mladý věk a nezralost rodičů.

Dalšími příčinami mohou být i neobvyklý životní styl, dlouhodobá stresová situace, např. bída, nezaměstnanost anebo časté a závažné konflikty.³⁵

³² Syndrom CAN. *Násilí na dětech a co s ním?* [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: <http://prevence.koprivnice.org/wp-content/uploads/2009/11/Syndrom-CAN1.pdf>

³³ Srov.: FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie – Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. PRAHA: GRADA, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.

³⁴ Srov.: Týrání dětí. *Syndrom CAN* [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: <http://agresivita.zdrave.cz/tyrani-deti/>

³⁵ Srov.: Týrání dětí. *Syndrom CAN* [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: <http://agresivita.zdrave.cz/tyrani-deti/>

3.2. Rizikové faktory týrání ze strany dětí

Spadají sem děti, které se nějakým způsobem liší. Dětem lze jen těžko porozumět. Někdy bývají velmi nezvladatelné a jejich rodiče jsou často unavení a vyčerpaní. Mohou to být děti, které trpí lehkými mozkovými dysfunkcemi, tedy neklidné a impulzivní. Dále pak děti, které jsou mentálně retardované nebo trpící somatickým onemocněním, případně nosí domů špatné známky, jsou nešikovné, sociálně neobratné, často ničí věci nebo se projevují agresivně.³⁶

Pokud se dítě s výše zmíněným rizikovým faktorem narodí rizikovému rodiči, je zde možnost, že situaci nezvládne a bude ji řešit těmi nejhoršími způsoby - násilím na dítěti nebo jeho zanedbáváním.³⁷

³⁶Srov.: Týrání dětí. *Syndrom CAN* [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: <http://agresivita.zdrave.cz/tyrani-deti/>

³⁷Srov.: Týrání dětí. *Syndrom CAN* [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: <http://agresivita.zdrave.cz/tyrani-deti/>

II. Trest versus týrání

Kapitola nám přiblíží pojem trest a pojem týrání. Mnohdy je velmi těžké rozlišit, co je trest a co už týrání. Týrání je zákonem vymezené, avšak trest nikoliv. Proto je důležité si vymežit tyto pojmy. Týrání je velmi těžké odhalit, neboť dítě má pocit, že je pouze trestáno za své chyby, které jsou mnohdy fiktivní. Rodiče se schovávají za údajnou výchovu dítěte. Dítě má velký problém rozlišit mezi trestem a týráním. V tomto by mu mohla pomoci tato kapitola.

1. Týrání

Týrání je pojem vymezený zákonem. V zákoně je hned několik důvodů, proč může být pachatel či přítomná osoba, která týrání přihlíží, trestně zodpovědná. Všechny tyto jednotlivé druhy trestů jsou vymezeny v Trestním zákoně č. 140/1961 Sb.

Jedná se o § 215 Týrání svěřené osoby. Na tento paragraf se však váží i další. Jedním z nich je třeba § 212 Opuštění dítěte, dále § 213 Zanedbání povinné výživy. Všechny tyto paragrafy vysvětlují skutkovou podstatu činu. Čím se dospělí na dítěti dopouští týrání či zanedbávání. Na zákon o týrání svěřené osoby navazuje další důležitý paragraf, a to §215a Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. „1. Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta. 2. Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán

a) spáchá-li uvedený v odstavci 1 zvlášť surovým způsobem nebo na více osobách, nebo

b) pokračuje-li v páchání takového činu po delší dobu.“³⁸

Trestní zákon myslel i na obchodování s dětmi, které se v současné době stále více rozmáhá. Obchodování s dětmi je vymezeno paragrafem 216a. Sexuální týrání je vymezeno § 217a Svádění k pohlavnímu styku.³⁹

I když právní systém České republiky pamatuje na všechna odvětví při týrání dětí či dospělých osob, není vždy snadné odhalit tuto trestnou činnost. Mnohdy se právě týrání

³⁸ TRESTNÍ ZÁKON. Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. [online]. [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://zakony.kurzy.cz/140-1961-trestni-zakon/paragraf-215a/>

³⁹ Srov.: TRESTNÍ ZÁKON. Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. [online]. [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://zakony.kurzy.cz/140-1961-trestni-zakon>

schová za pouhý trest. Dítě si ani nemusí uvědomovat, že jej rodič týrá, myslí si, že je to pouze trest za jeho údajně špatné chování. Rodiče přesvědčí své dítě, že je musí potrestat, neboť se dopustili špatného chování.

2. Trest

Je velmi těžké rozlišit, co je trest a co již trestem není. EPOCH WORLDWIDE, RADDA BARNEN definuje tělesný trest jako úmyslné či záměrné způsobení bolesti atakem na tělo pro kázeňský přestupek.⁴⁰

Podle knihy Evy Vaníčkové *Tělesné tresty u dětí* jsou tělesné tresty velmi rozmanité. Můžeme vyjmenovat ty nejpoužívanější. Mezi ně patří pohlavek, facka, políček, výprask rukou, výprask předmětem, kopanec, rána pravítkem, třesení, štípání a mnoho dalšího. Ale co je zajímavé, jsou zde vyjmenovány tresty, které nejsou až tak výchovné jako spíše ubližující. Mezi ně patří kopanec, škrcení, vytrhávání vlasů, praštění hlavou o zeď, píchání špendlíkem, svazování končetin, ponořování rukou do horké nebo ledové vody... Tento výčet trestů je spojen s jednotlivými sociálními prostředími, některé jsou typické pro určité rodiny, jiné převládají ve škole.⁴¹

Podle serveru OnaDnes.cz výchova pomocí fyzických trestů brání starším dětem v jejich duševním vývoji. Děti nepřemýšlí o svém chování, ale stávají se poslušnými, jen aby se vyhnuly potrestání. Z důvodu potlačování svých emocí, v důsledku poslušnosti, jednají tyto děti v dospělosti agresivně. Ale tělesné tresty mohou v dětech vyvolávat i jiné problémy, jako například chorobný strach, bulimii, anorexii, sebepoškozování nebo i závislost na drogách.⁴²

Podle průzkumu agentury Mediaresearch pro Ligu otevřených mužů z roku 2013 téměř dvě třetiny české populace připouštějí využívání fyzických trestů u svých dětí minimálně ve výjimečných případech. Jedná se o tzv. začarovaný kruh, neboť fyzicky trestané děti používají násilí aktivně dále ve svém životě. Avšak tento průzkum také prokázal, že v současné době trestají Češi své děti méně, než trestali jejich rodiče. Také je prokázáno, že se změnila i skladba prohřešků, za které jsou děti fyzicky trestány. V současné době se trestá především za

⁴⁰Srov.:EVA VANÍČKOVÁ, *Tělesné tresty dětí: Definice-popis-následky*. vyd. PRAHA: GRADA, 2004. EAN 24761589

⁴¹Srov.:EVA VANÍČKOVÁ, *Tělesné tresty dětí: Definice-popis-následky*. vyd. PRAHA: GRADA, 2004. EAN 24761589

⁴²Srov.:TĚLESNÉ TREŠTY, *Děti a tělesné tresty: Vychovávat lze i bez facek*. [online]. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: http://ona.idnes.cz/vychovavat-lze-i-bez-facek-098-/deti.aspx?c=A110426_122824_deti_job

šikanu, fyzické napadání, krádeže a další podobné skutky. Na druhou stranu se méně trestá za školní prohřešky. Dnešní rodiče raději volí tresty v podobě domluvy či zákazů.⁴³

Celých 72% českého obyvatelstva se nejčastěji uchyluje k trestu naplácání rukou na zadek, trest formou pohlavku uznává 65%. Tvrdší fyzické tresty jako je facka, nařezání páskem schvaluje menšina celkové populace, a to 24%.⁴⁴

Evropská unie chce fyzické tresty zakázat i u nás. Podle celosvětové výzkumné studie UNICEF (2006) – Study on Violence against Children se více než polovina evropských dětí těší plné legislativní ochraně před fyzickými tresty, a to jak na školách, tak i v rodinách.⁴⁵

⁴³ Srov.: TĚLESNÉ TREŠTY, *Češi jsou k fyzickým trestům dětí velmi benevolentní*. [online]. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zena/deti/303463-cesi-jsou-k-fyzickym-trestum-deti-velmi-benevolentni.html>

⁴⁴ Srov.: TĚLESNÉ TREŠTY, *Češi jsou k fyzickým trestům dětí velmi benevolentní*. [online]. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z:

⁴⁵ Srov.: TĚLESNÉ TREŠTY, *Češi jsou k fyzickým trestům dětí velmi benevolentní*. [online]. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z:

III. Resocializace

Tato kapitola vysvětluje pojem resocializace. Dále se zabývá již praktickou částí. Jsou zde uvedeny výzkumy a statistiky, podle kterých je možné si představit, jak úspěšná je resocializace týraných dětí. Zda vůbec chtějí vstoupit do nové rodiny, či chtějí zůstat v ústavní péči, anebo by se chtěli vrátit do své původní rodiny.

Pojmem resocializace se zabývalo a stále zabývá mnoho sociologů. Jiří Reichel ve své knize *Kapitoly systematické sociologie* spojil dvě definice v jednu. Zdrojem pro jeho definici byli knihy Hany Maříkové, Miloslava Petruska, Aleny Vodákové (eds.), *Velký sociologický slovník* z r. 1996 a kniha od Jana Jandourka, *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. Autor definoval resocializaci v obecném slova smyslu, jako opět socializaci jedince, u kterého podobný proces již proběhl. Jedinec tedy vstupuje do pro něho zcela nového prostředí, tzn. nová sociální skupina, nové zaměstnání, případně kdy se ocitá v dosud pro něho neznámé sociální situaci.⁴⁶

Resocializace je spojena s výraznou osobní změnou jedince, která je provázena markantními sociálními, psychickými a nezřídka též somatickými důsledky. Jedinec musí přijmout nové sociální role a nové životní situace.⁴⁷

Resocializace je náročná pro dítě především po psychické stránce. Není snadné obnovit důvěru v dospělou osobu, která jej dříve týrala, anebo začít důvěřovat úplně někomu novému. Je důležité přistupovat k resocializaci velmi opatrně a pomalu. Není dobré dítě do něčeho nutit. Pokud se dítě dostane do nové náhradní rodiny, měli by noví rodiče vědět, jaký příběh za dítětem stojí a jak k němu přistupovat. Pokud se dítě vrací do původní rodiny, je důležitá sanace rodiny. V každém případě musí dítěti pomáhat odborník.

⁴⁶Srov.: JIŘÍ REICHEL, *Kapitoly systematické sociologie*. vyd. Grada Publishing, a.s. 2008. ISBN 978-80-247-2594-9

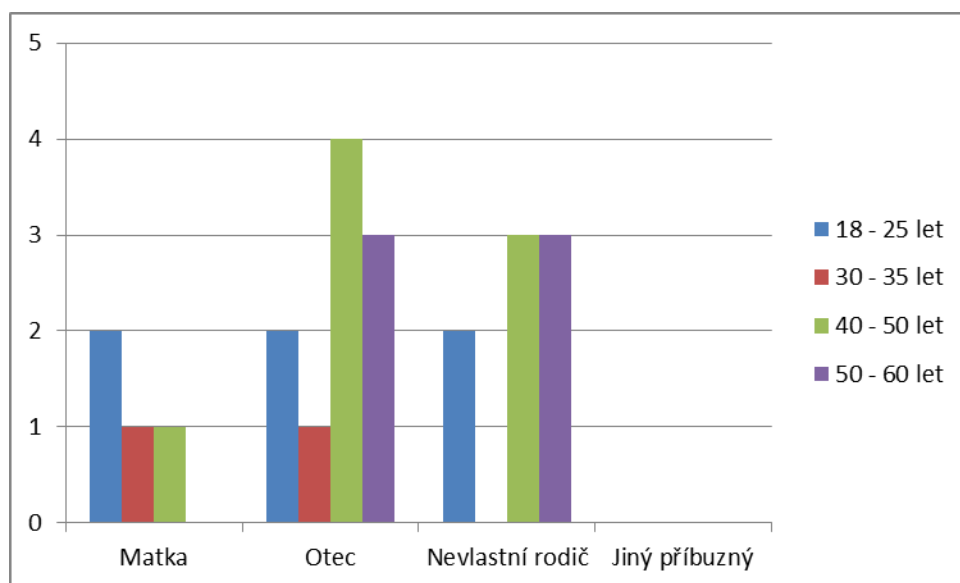
⁴⁷Srov.: JIŘÍ REICHEL, *Kapitoly systematické sociologie*. vyd. Grada Publishing, a.s. 2008. ISBN 978-80-247-2594-9

1. Resocializace výzkum

Provedla jsem dotazníkové šetření na téma Týrané děti. Dotazníky jsem rozdala mezi muže a ženy tak, aby jejich počty byli přibližně stejné. Šlo o to zjistit, kolik informací mají lidé o týraných či zneužívaných dětech. Dotazníky jsem poté rozdělila podle pohlaví. Následně jsem zjištěná data, pro lepší přehlednost, vložila do tabulek. Poté jsem udělal shrnutí pro obě pohlaví dohromady.

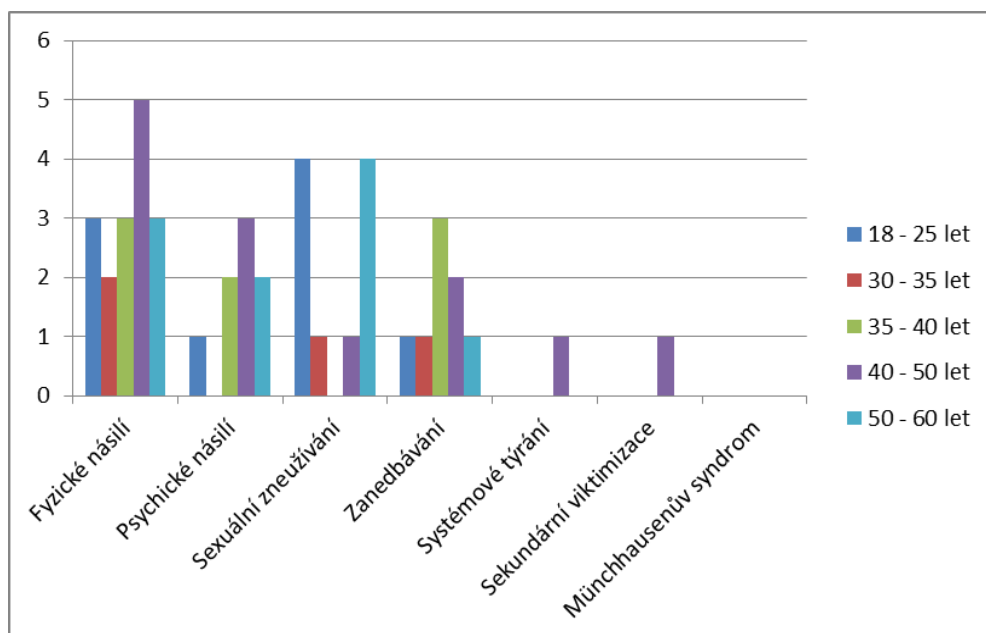
Dotazníkové šetření - názor žen

Kdo se nejčastěji dopouští násilí na dětech?

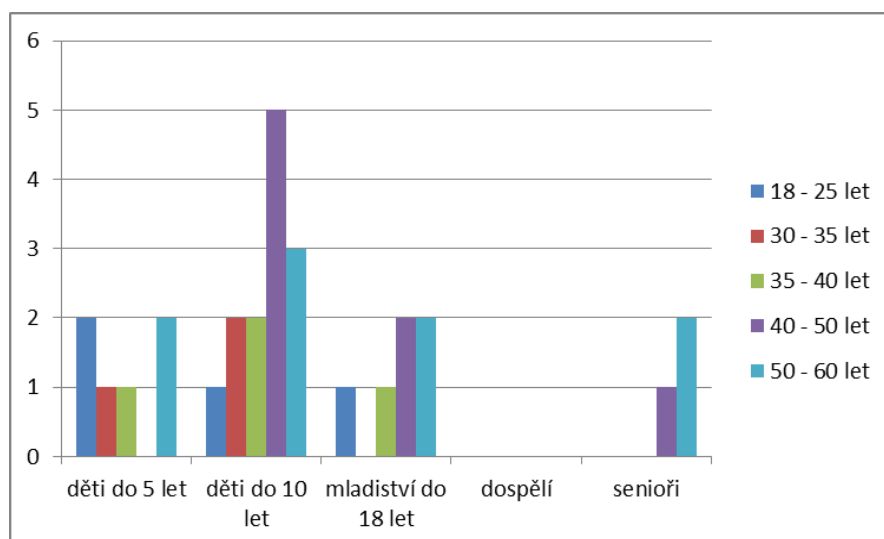
Podle této tabulky je zřejmé, že z 25 respondentů považuje 11 respondentů otce za toho, kdo se nejčastěji dopouští násilí na dětech. Na druhém místě je nevlastní rodič, na třetím místě je matka. Je zajímavé, že žádný z respondentů neuvedl, že by mohl dítě týrat jiný příbuzný.

Jaký druh týrání nejčastěji převládá?

Podle názoru žen různých věkových kategorií převládá v naší společnosti nejčastěji fyzické násilí. Na druhém místě se umístilo sexuální zneužívání, které následuje psychické násilí. Respondenti na tuto otázku vybrali více odpovědí, neboť se nemohli rozhodnout, který z těchto druhů násilí je nejčastější.

Která věková kategorie je nejohroženější?

Většina žen se domnívá, že nejohroženější věkovou kategorií jsou děti ve věku do 10 let.

Kolik případů týrání či zneužívání končí smrtí?

Na tuto otázku ženy nevěděly odpověď. Ty, které odpověděly, psaly většinou do 10%.

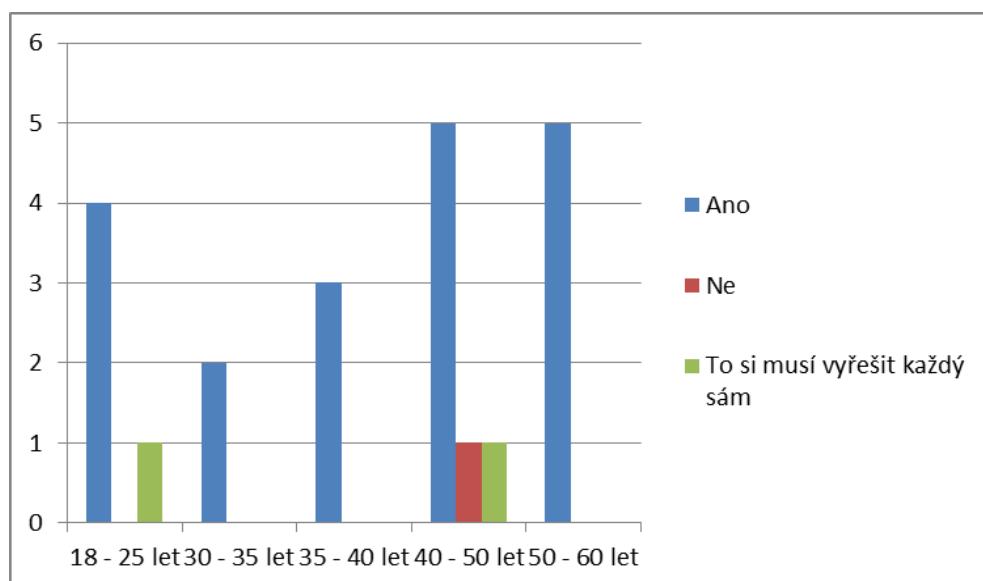
Jak nejrychleji a nejlépe pomoci oběti týrání?

Všechny ženy se shodly na tom, že se takovéto případy musí oznámit na úřadech či na policii.

Jaký je rozdíl mezi trestem a týráním?

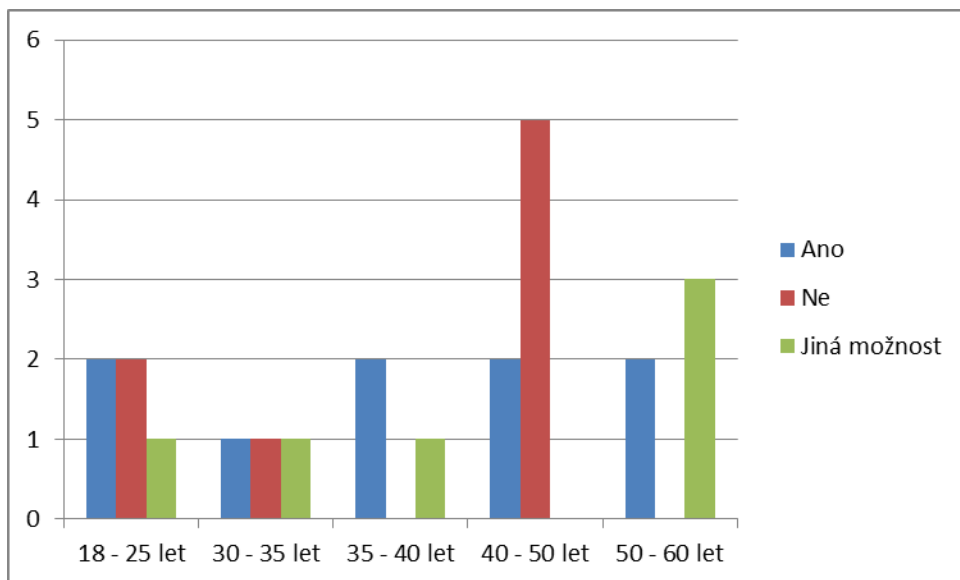
Podle názoru většiny žen je trest jednorázový fyzický atak za účelem výchovy dítěte. Kdežto týrání je dlouhodobé, opakované a velmi často bezdůvodné.

Oznámil(a) byste případné podezření na týrání či zneužívání?

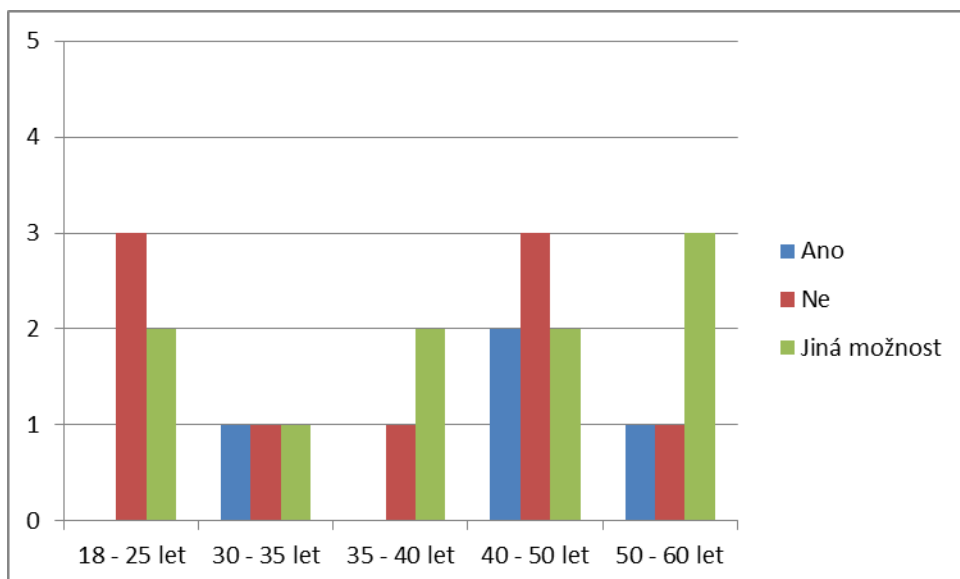
Ženy, až na pár výjimek, by podezření na týrání či zneužívání oznámily.

Má dítě, které bylo obětí násilí či zneužívání, v dospělosti možnost zcela normálního života?

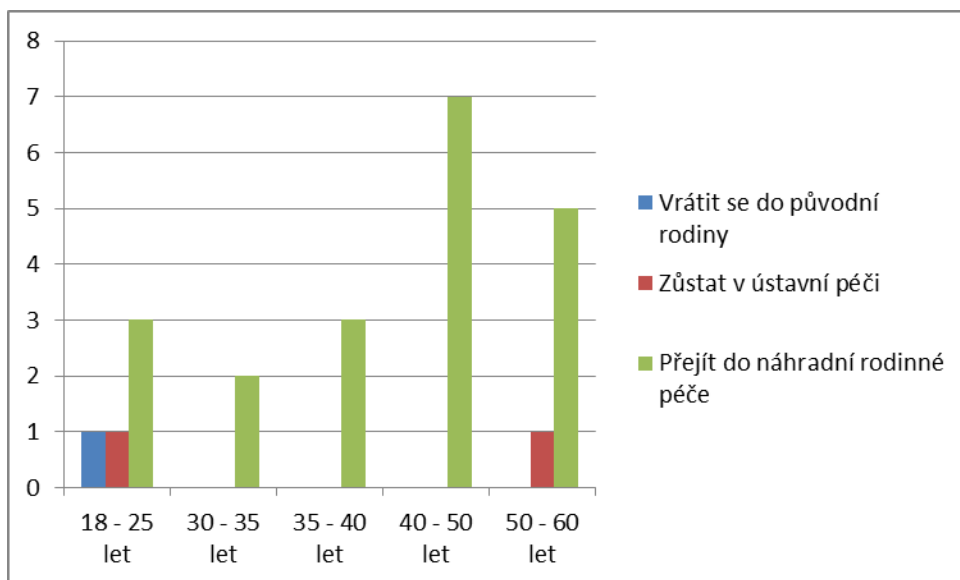
Při této otázce převládá odpověď ANO. Děti, které byly v dětství zneužívány či týrány, mají v dospělosti možnost zcela normálního života. Avšak odpověď NE získala jen o jediný hlas méně. Z toho vyplývá, že ženy neví, jak to s týranými či zneužívanými dětmi bývá poté, co dospějí.

Osoba, která byla v dětství týrána či zneužívána, týrá či zneužívá v dospělosti své dítě?

Většina žen se shodla na tom, že chování týraných dětí v dospělosti je zcela individuální jev. Mnohé ženy psaly, že záleží na osobnosti dítěte.

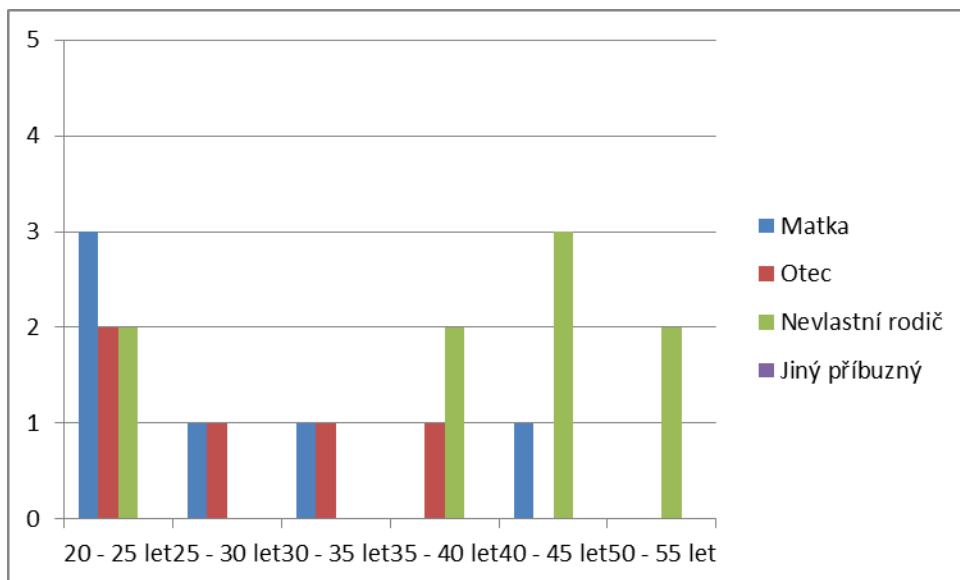
Co je pro dítě, které bylo odebrané z rodiny kvůli násilí či zneužívání, lepší?

Odpověď na tuto otázku je zřejmá na první pohled. Ženy by týrané či zneužívané dítě nechali přejít do náhradní rodinné péče. Co je zajímavé, jedna dívka ve věkové kategorii 18 - 25 let by dítě vrátila do původní rodiny, napsala k tomu poznámku, že po určité léčbě. Dvě ženy se shodly na tom, že by dítě nechali v ústavní péči.

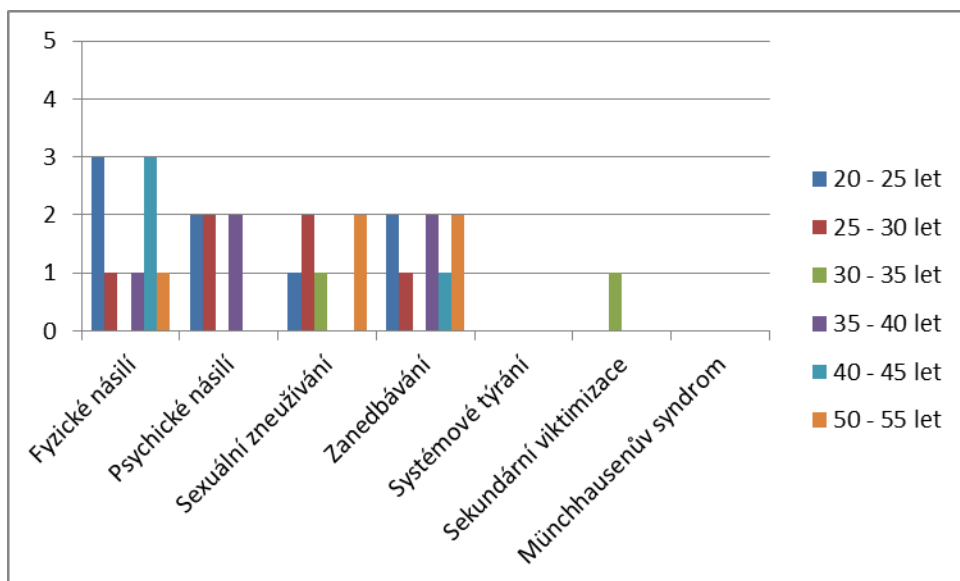
Dotazníkové šetření – názor mužů

Kdo se nejčastěji dopouští násilí na dětech?

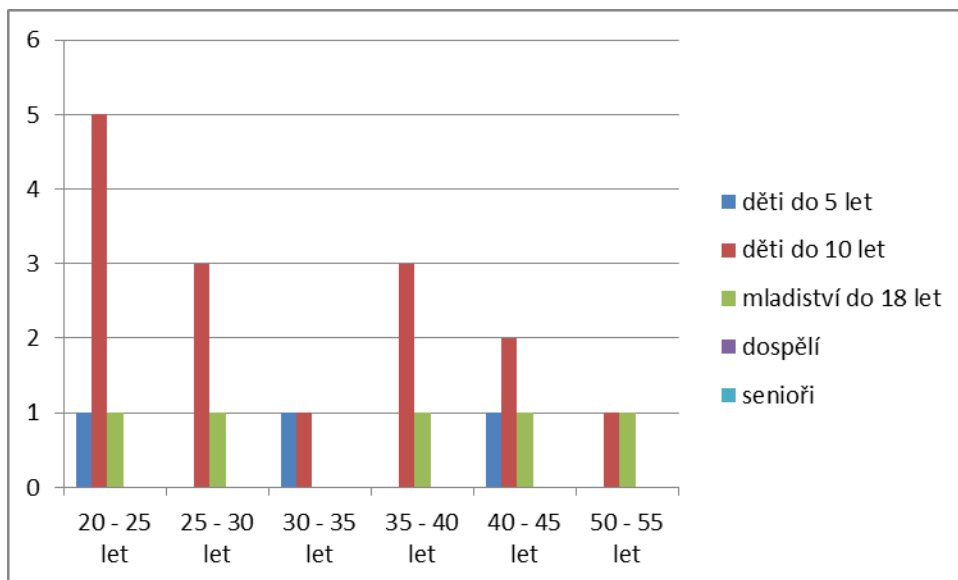
U této odpovědi se většina mužů shodla na tom, že dítě nejčastěji týrá či zneužívá nevlastní rodič.

Jaký druh týrání nejčastěji převládá?

Muži jsou rozpolcení. Převládá názor, že nejčastějším druhem týrání, který převládá, je fyzické násilí. Na druhém místě se umístilo sexuální zneužívání se zanedbáváním, což je ojedinělá shoda. Avšak pozadu nezůstává ani psychické násilí, které získalo šest hlasů.

Která věková kategorie je nejohroženější?

Podle těchto výsledků je zřejmé, že muži považují za nejohroženější věkovou kategorii pro týrání a zneužívání děti do 10 let.

Kolik případů týrání či zneužívání končí smrtí?

Z všech procent, která muži uvedli, jsem spočítala aritmetický průměr, který činí 6,3%. Z toho vyplývá, že muži si myslí, že skoro 7% dětí umírá na následky týrání či zneužívání.

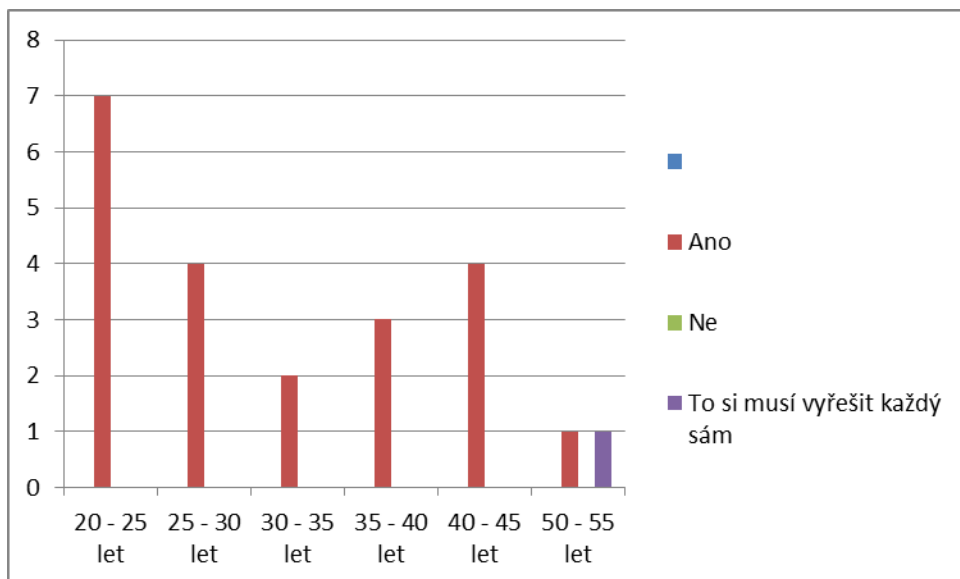
Jak nejrychleji a nejlépe pomoci oběti týrání?

Většina mužů by týrání ohlásila na policii.

Jaký je rozdíl mezi trestem a týráním?

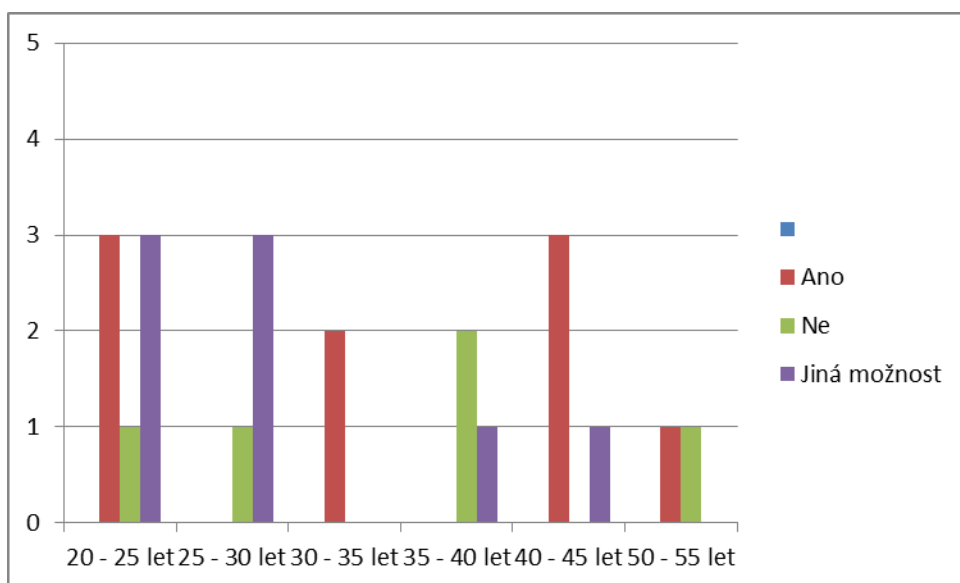
Na tuto otázku jsem získala rozdílné odpovědi. Avšak většina mužů se domnívá, že rozdíl spočívá v tom, že týrání je úmyslné a opakované, zatím co trest je jednorázový výchovný prostředek.

Oznámil(a) byste případné podezření na týrání zneužívání?

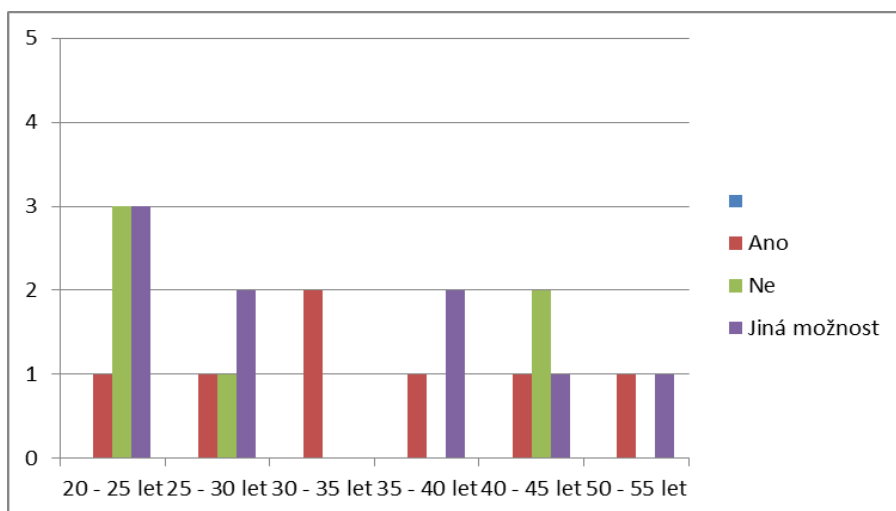
Je vidět, že muži jsou odvážnější a nebojí se bránit malé dítě proti jejich rodičům. Drtivá většina mužů by podezření na týrání či zneužívání oznámila.

Má dítě, které bylo obětí násilí či zneužívání, v dospělosti možnost zcela normálního života?

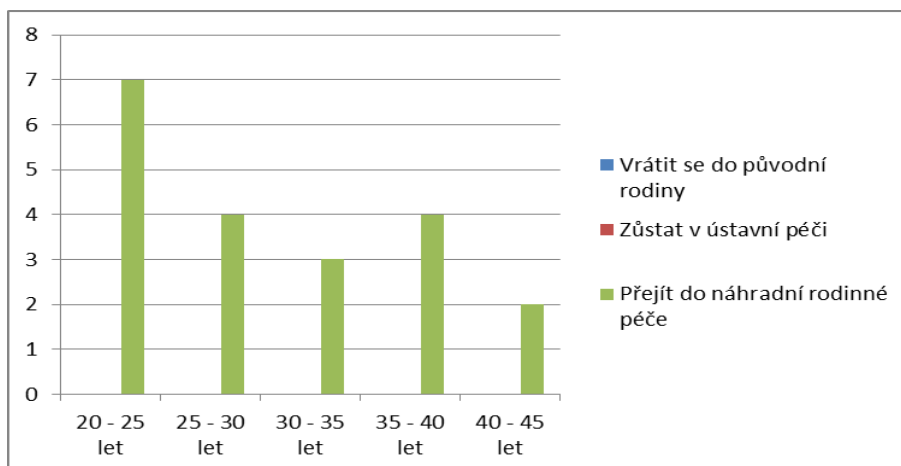
Odpověď na tuto otázku není jednoduché. Muži často psali, že záleží na péči odborníků. Avšak převládá odpověď ANO. Takže podle mužů má dítě, které bylo obětí týrání či zneužívání, v dospělosti možnost zcela normálního života.

Osoba, která byla v dětství týrána či zneužívána, týrá či zneužívá v dospělosti své dítě?

Podle průzkumu si muži myslí, že osoba, která byla v dětství týrána či zneužívána, v dospělosti může, ale i nemusí, týrat své dítě. Odpovědi se lišily. Převládal názor, že se to může stát, ale také že záleží na tom, do jakého věku bylo dítě týráno či zneužíváno.

Co je pro dítě, které bylo odebrané z rodiny kvůli násilí či zneužívání, lepší?

Všichni muži se bezpodmínečně shodli na tom, že pro týrané či zneužívané dítě, které bylo z rodiny odebráno, je lepší přejít do náhradní rodinné péče.

2. Shrnutí výsledků - ženy versus muži

Kdo se nejčastěji dopouští násilí na dětech?

U této otázky se muži a ženy rozcházejí. Ženy zastávají názor, že nejčastějším pachatelem je otec dítěte, kdežto muži zastávají názor, že nejčastějším pachatelem je nevlastní rodič.

Jaký druh týrání nejčastěji převládá?

Z výsledků této otázky je jasné, že se muži a ženy shodli. Podle jejich názoru nejčastějším druhem násilí, které převládá, je fyzické násilí.

Která věková kategorie je nejohroženější?

Zde je opět shoda. Zástupci obou pohlaví se shodli na tom, že nejohroženější jsou děti do deseti let věku.

Kolik případů týrání či zneužívání končí smrtí?

Ženy se shodly na tom, že 10% dětí na následky týrání či zneužívání umírá. Zatímco muži byli opatrnější. Jejich názor je, že 7% dětí na následky týrání či zneužívání umírá.

Jak nejrychleji a nejlépe pomoci oběti týrání?

Při této otázce došlo ke shodě. Zástupci obou pohlaví by svá podezření oznámili na policii nebo příslušným orgánům.

Jaký je rozdíl mezi trestem a týráním?

Respondenti se shodli na tom, že trest by měl být jednorázový výchovný prostředek, zatímco týrání je záměrné, dlouhodobé ubližování.

Oznámil(a) byste případné podezření na týrání zneužívání?

Ženy, až na pár výjimek, by stejně jako muži své podezření oznámily.

Má dítě, které bylo obětí násilí či zneužívání, v dospělosti možnost zcela normálního života?

Respondenti většinou odpověděli, že ANO. Dítě, které bylo obětí násilí či zneužívání má možnost zcela normálního života. Ale našlo se tam i pár výjimek, které tvrdí, že záleží na povaze a věku dítěte.

Osoba, která byla v dětství týrána či zneužívána, týrá či zneužívá v dospělosti své dítě?

Zde byly odpovědi velmi nerozhodné. Většina respondentů se však shodla na tom, že záleží na věku a péči odborníků.

Co je pro dítě, které bylo odebrané z rodiny kvůli násilí či zneužívání, lepší?

Zde byla shoda, tedy až na pár výjimek u žen. Respondenti by nechali dítě přejít do náhradní rodinné péče.

Názory mužů a žen se v některých případech liší, ale důležité je, že zástupci obou pohlaví by podezření na týrání či zneužívání oznámili. V dnešní době, kdy jsou lidé tzv. slepí k utrpení druhých, je tento fakt velmi vzácný a potěšující.

3. Informace získané od pracovnice Orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)

Po provedení dotazníkového šetření jsem zjistila, jaká je informovanost široké veřejnosti. Avšak zajímalo mě, jak se jejich názor liší od reality. Z tohoto důvodu jsem kontaktovala pracovníci OSPOD Mgr. Lucii Papežíkovou.

Nejdříve jsem se zeptala, jak probíhá resocializace týraného či zneužívaného dítěte. Paní Magistra odpověděla, že se jedná o velmi individuální záležitost. Vždy záleží na tom, v jakém věku bylo dítě týráno, po jak dlouhou dobu a kým bylo týráno (zda nejbližší pečující osobou - matkou, otcem, nebo zda druhem jednoho z rodičů apod.). Pokud bylo dítě týráno ze strany rodičů, pak jsou následky o to horší. Obecně ve všech případech týrání a zneužívání dochází k narušení psychického vývoje dítěte, což se následně může projevit poruchou osobnosti. V každém případě je proto nutná psychoterapie a následná intenzivní práce s dítětem.

Další otázka směřovala k tomu, zda je lepší, aby dítě zůstalo v DD, nebo přešlo do pěstounské péče či aby se vrátilo do původní rodiny. Odpovědí mi bylo, že je to opět velmi individuální záležitost. Je potřeba si uvědomit, že u týraného dítěte nejsou naplněny jeho základní psychické potřeby - tzn. potřeba jistoty, bezpečí a lásky. Takové dítě nevnímá svět jako bezpečné místo a jeho důvěra k dalším osobám v jejich životě je vážně narušena. Je proto nutný velmi citlivý přístup. Samozřejmě je vždy ideální, pokud takové dítě nalezne své štěstí v náhradní rodině. Tu je však nutné hledat velmi citlivě s ohledem na specifické potřeby těchto dětí. Pokud se na tento problém podíváme z pohledu současného systému, pak je nutné si uvědomit, že klasická pěstounská péče v současné době kolabuje. Po novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí je zde velké množství žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu (a to především ranou PP - tedy miminka). Zájem o klasickou dlouhodobou PP stagnuje, což je velký problém. Tyto děti se specifickými potřebami proto většinou končí opět v ústavních zařízeních. Sanovat rodinu samozřejmě lze, avšak u týraného dítěte může být návrat velmi rizikový. Opět záleží na typu týrání, osobě která dítě týrá a dalších okolnostech.

Tak jak vyplynulo i z mého dotazníkového šetření, při resocializaci dítěte velmi záleží na osobnosti dítě, povaze týrání a osoby, která se týrání či zneužívání dopouštěla. Při resocializaci je nutné vzít v potaz budoucí vývoj dítěte a podle toho rozhodnout o následném umístění – DD, náhradní rodina či sanace původní rodiny.

4. Kazuistiky dostupné z FOD - Fond ohrožených dětí

Tato kapitola obsahuje dvě ukázkové kazuistiky, které jsou přístupné na webových stránkách Fondu ohrožených dětí. Jde o ukázkou, že resocializace týraných dětí není vůbec snadná. Pokud se jedná o malé děti, do dvou let věku, je trochu snazší je vrátit do normálního života, ale u starších dětí, které mají zažitý určitý způsob života, je to těžší.

První z kazuistik poukazuje na to, že ani pěstounská péče nemusí být vhodným řešením. Může se stát, že pěstouni působí velmi příjemně a kultivovaně, avšak jak získají dítě do své péče, může se stát jejich sluhou či být opětovně týráno. Proto je velmi důležité pěstouny velmi pečlivě vybírat. Náš stát dbá na to, aby děti svěřené do pěstounské péče byly i nadále pod dohledem sociálních pracovníků. Ve všech případech zveřejněných na stránkách FOD je vidět, že pěstouni většinou sami komunikují s Klokánkem i nadále.

Druhá kazuistika poukazuje na nevhodné zacházení s velmi malými dětmi. Matka však měla dost zdravého rozumu, když přivedla děti na úřad, kde sdělila, že nemá finance. Nejotřesnější na tomto případě je závislost ročního chlapce na alkoholu, kterou u něj matka vybudovala. Pobuřující je i strava, kterou dětem dávala.

Peklo v pěstounské péči

„O umístění šestileté Petrušky a osmileté Bobinky do Klokánku nás požádal v červnu 2002 pěstoun pro závažné a dlouhodobé onemocnění manželky. Paradoxně to pro obě sestřičky znamenalo doslova záchranu. Když čtyři roky před tím dvouletá Petruška a čtyřletá Bobinka odcházely z dětského domova k novým rodičům, netušily, že je v náhradní rodině čeká peklo.

Nesměly dovádět a rušit pěstouna, neměly žádné hračky, k jídlu dostávaly často jen usušený chleba a jablko. Za jakékoli „zlobení“ následovalo bití i další kruté tresty – byly zavírány na noc do sklepa, kde po nich běhaly myši, nuceny spát v prádelním koši, klečely na hrachu s knihami na rukou, sledované kamerou. Kamera umístěná na židli jim dodnes ze vzpomínek nevymizela.

Petře dodnes nezmizely jizvy na bradě vzniklé při učení, když ji rozlícený pěstoun chytil za vlasy a třísknul jí hlavou o stůl. Dvě starší vlastní děti, a dokonce i pěstoun jim nadávali „do cikánů“. Pro obě holčičky se nám naštěstí podařilo najít úžasnou pěstounskou rodinu, kam přešly už na konci prázdnin 2002, po dvou měsících pobytu v Klokánku. V této láskyplné rodině jsou obě – dnes již téměř dospělé slečny – velmi šťastné.

Obě jsou to velmi milé a hodné dívky, ochotné každému kdykoli pomoci. Jejich noví rodiče si je nemohou vynachválit. O prožitých traumatech byly dívky schopné postupně a útržkovitě se svěřovat až po mnoha letech, a mezitím došlo k promlčení týrání. D odnes se sestry někdy budí s děsem, když se jim tyto hrůzy vracejí ve snu. Nadávek do „cikánů“ se už bát nemusí – jejich nová maminka paní Ludmila Blažková je Romka a jedna z nejlepších a nejhodnějších pěstounek, jaké známe. Hodně štěstí!!”⁴⁸

Pivo a mouka s vodou

„Roční Adámek a sedmiletá Monička byli umístěni do Klokánku v říjnu 2008, kdy se matka s oběma dětmi dostavila na městský úřad a uvedla, že nemá přístřeší ani finanční prostředky, aby se mohla o děti postarat. Jak se ale ukázalo, nejednalo se jen o hmotnou nouzi.

Chlapec dnem i nocí plakal, křičel, zmítal sebou a tloukl hlavičkou o zed'. Monička nešťastnou tetu záhy „poučila“, že Adámek chce pivo. Vyprávěla, že byli často i v noci sami zamčeni v bytě. A by nebrečeli a sousedé si nestěžovali, dávala máma Adámkovi pivo a Monice víno. K jídlu často neměli nic, anebo jen mouku či krupici smíchanou s vodou. Adámek měl z této „stravy“ velké zažívací potíže. Dětská lékařka potvrdila, že kromě zažívacích problémů se jedná o typické abstinenční příznaky.

Teprve za dlouhých sedm měsíců se začal psychický stav Adámka postupně lepšit – díky nesmírné trpělivosti a laskavému přístupu klonání tety. Chlapec postupně méně křičel a méně se zmítal, v noci lépe spíkal, dokázal si chvíli hrát, začal komunikovat a posléze vydržel i u pohádky. Ted' už je z něj šikovný kluk, živý a sportovně nadaný. Nejvíce miluje fotbal. Také Monička je milá, sportovně založená dívka, ráda plave, jezdí na kolečkových bruslích a dobře se učí.

Moničce se v rodinném Klokánku, provozovaném v domě našich zaměstnanců, ihned zalíbilo, rychle se se všemi členy rodiny sžila a říkala, že domů ani do jiné rodiny nechce. I „klonání“ manželé si obě děti zamilovali a požádali o jejich svěřením do pěstounské péče. Soud jim v prosinci 2009 vyhověl.”⁴⁹

⁴⁸KAZUISTIKA. *Fond ohrožených dětí*. [online]. [cit. 2014-06-05]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/peklo-v-pestounske-peci>

⁴⁹KAZUISTIKA. *Fond ohrožených dětí*. [online]. [cit. 2014-06-05]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/pivo-a-mouka-s-vodou>

5. Důležité kontakty

Většina obětí týrání či zneužívání neví, kde hledat pomoc. Proto jsem uvedla seznam nejdůležitějších organizací, kde lze najít okamžitou pomoc. Je dobré, aby se oběti nebály a v případě potřeby dané linky a organizace kontaktovaly.

> NON-STOP telefon Linky důvěry (Olomouc) 585 414 600

> Dětská krizová centra

> Sociálně-právní ochrana dětí

> Fond ohrožených dětí

> DCI – Mezinárodní ochrana dítěte

> PPP – Pedagogicko-psychologické poradny

Kontaktní místo Zábřeh

Fond ohrožených dětí - pobočka Zábřeh

Masarykovo náměstí 13

789 01 Zábřeh

Kontaktní místo Olomouc

Fond ohrožených dětí - Olomouc

Kapucínská 16

779 00 Olomouc

Kontaktní místo Brno

Fond ohrožených dětí – Brno

Francouzská 58

602 00 Brno

Závěr

Podle zjištěných poznatků lze říci, že týrání dětí se stupňuje. Týrané děti si s sebou nesou následky po celý život. U jednotlivých druhů týrání je zarážející brutalita rodičů. Při resocializaci jsou velmi důležití odborníci, kteří provádí dítě jednotlivými fázemi resocializace. Velmi důležitý je i přístup pracovníků v dětských centrech, kam jsou týrané děti umísťovány. Jedním z nejznámějších zařízení je Klokánek, který již pomohl mnoha obětem.

Resocializace je dlouhodobý proces, který nemusí být stoprocentní. Záleží na povaze dítěte, ale také na délce týrání či zneužívání. Jak vypovídají kazuistiky uvedené výše, není jednoduché pro týrané či zneužívané dítě vybrat vhodnou pěstounskou rodinu. Někdy i toto může být velký mezník pro další vývoj dítěte. Záleží, jak se k němu v nové rodině chovají a jak je schopno se přizpůsobit novému životnímu stylu. Jak vypovídá statistika z USA, je velká pravděpodobnost, že děti, které byly týrány či zneužívány, mají větší probabilitu, že budou zavřeny pro trestný čin.

Není jednoduché říci, co je pro dítě, které si prošlo tím nejhorším v celém životě, nejlepší. Dítě, které ztratilo důvěru v dospělé a byla zraněna jeho duše, bude mít jizvy na celý zbytek života. Domnívám se, že nikdy nezapomene na hrůzy, kterými si muselo projít. Každopádně se většina respondentů šetření shodla na tom, že dítě by se v žádném případě nemělo vrátit do původní rodiny, ale také by nemělo zůstat v ústavní péči. Není snadné najít náhradní rodinu pro všechny děti v ústavní péči, ale každé umístěné dítě je velký pokrok a zázrak.

Přílohy

Příloha č. 1 - Tabulka

Počet týraných a zneužívaných dětí podle věkové struktury v roce 2011

		Počet dětí													
		tělesné týrání		psychické týrání		sexuální zneužívání		dětská pornografie		dětská prostituce		zanedbávání dětí		celkem	
		chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky
Nahlášeno případů	do 1 roku	15	13	10	14	0	0	0	0	0	0	151	150	176	177
	od 1 roku do 3 let	43	26	64	59	5	9	0	0	0	1	325	273	437	368
	od 3 do 6 let	63	58	116	108	24	70	0	0	0	0	422	306	625	542
	od 6 do 15 let	225	185	235	212	113	475	9	20	2	5	1124	878	1708	1775
	od 15 do 18 let	42	68	54	81	24	86	1	3	1	0	248	226	370	464

Pramen: MPSV

Příloha č. 2 – Tabulka

		Počet dětí							Relativní zastoupení (%)
		tělesné týrání	psychické týrání	sexuální zneužívání	dětská pornografie	dětská prostituce	zanedbávání dětí	celkem	
Zneužívající nebo týrající osoba	matka	216	133	7	3	3	1785	2147	33,5
	otec	201	554	102	2	0	444	1303	20,3
	oba rodiče	75	98	0	0	0	1491	1664	25,9
	partner matky	125	149	88	0	0	82	442	6,9
	partnerka otce	11	5	3	0	0	11	30	0,5
	sourozenec	6	3	15	0	0	3	27	0,4
	prarodič	15	2	16	0	0	32	65	1
	jiný příbuzný	14	4	32	0	0	18	68	1,1
	jiná osoba	51	21	465	26	7	17	585	9,1
	nevlastní sourozenec	2	1	9	0	0	0	12	0,2
	jiná zodpovědná osoba (vychovatel, učitel)	5	1	10	0	0	1	17	0,3
	nezjištěno	16	1	32	0	0	5	54	0,8
	Celkem ČR	755	972	777	31	10	3889	6414	100

Počet týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí podle struktury týrajících a zneužívajících osob v roce 2011

Pramen: MPSV

Příloha č.3 – Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Pavla Kohoutová a jsem studentkou Vysoké školy Palackého v Olomouci. Studuji obor Sociální pedagogika. Chtěla bych Vás požádat o vyplnění dotazníku k mé bakalářské práci. Bakalářská práce je zaměřena na týrané děti a jejich resocializaci.

1. Pohlaví

- a) žena
- b) muž

2. Věk

3. Kdo se nejčastěji dopouští násilí na dětech?

- a) matka
- b) otec
- c) nevlastní rodič
- d) jiný příbuzný

4. Jaký druh týrání nejčastěji převládá?

a) *fyzické násilí* - Zahrnuje všechny akty násilí na dítěti, všechny formy tělesného zranění nebo poškození, a dokonce usmrcení. U aktivní povahy dochází k újmám na zdraví, které vznikají v následku bití, opáření nebo jiné formy fyzického násilí.

b) *psychické násilí* - Psychické týrání představuje takové chování vůči dítěti, které má negativní dopad na jeho citový vývoj, na vývoj jeho chování, na vývoj osobnosti a sebehodnocení či negativní dopad na rozvoj interpersonálních vztahů.

c) *sexuální zneužívání* - Sexuální zneužití může být v mnoha formách – začneme od neslušného odhalování intimních částí těla pachatele a sexuálního slidičství, kdy nějaká osoba tajně sleduje dítě při převlékání či sprchování, až po pořizování pornografických snímků, osahávání genitálií, homosexuální nebo orální styk, znásilnění, krvesmilstvo a v neposlední řadě i účast na komerční erotice nebo prostituci.

d) *zanedbávání* - Jedná se o nedostatek péče, který zapříčiňuje vážnou újmu na vývoji dítěte, a to jak v oblasti tělesné, tak i v oblasti duševní.

e) *systémové týrání* - Jde o týrání takové, kdy dítěti ubližuje osoba, u které se dítě snažilo najít pomoc. Nejčastěji se to děje v rodinách, kde dítě vyrůstá a marně si myslí, že je v bezpečí.¹⁷ Jedná se o druhotné zneužívání a ponižování.

f) *sekundární viktimizace* - Druhotné zraňování, dítě je týrané vystavováním nadbytečné psychické zátěží. Patří sem nedůvěra v to, co dítě říká; obviňování dítěte; přenášení zodpovědnosti na dítě.

g) *Münchhausenův syndrom by proxy* - Münchhausenův syndrom by proxy představuje duševní poruchu dítěte či rodiče, kdy jeden z nich předstírá zdravotní potíže.

5. Která věková kategorie je nejohroženější?

- a) děti do 5 let
- b) děti do 10 let
- c) mladiství do 18 let
- d) dospělí
- e) senioři

6. Kolik procent případů týrání končí smrtí?

7. Jak nejrychleji a nejlépe pomoci oběti týrání?

8. Oznámil(a) byste případné týrání či podezření na týrání nebo zneužívání?

- a) ano
- b) ne
- c) to si musí vyřešit každý sám

9. Jaký je rozdíl mezi trestem a týráním?

10. Má dítě, které bylo obětí násilí či zneužívání, v dospělosti možnost zcela normálního života?

- a) ano
- b) ne
- c) jiná možnost (napíšte)

11. Osoba, která byla v dětství týrána či zneužívána, týrá či zneužívá v dospělosti své dítě?

- a) ano
- b) ne
- c) jiná možnost (napíšte)

12. Co je pro dítě, které bylo odebrané z rodiny kvůli násilí či zneužívání, lepší?

- a) vrátit se do původní rodiny - po určité léčbě
- b) zůstat v ústavní péči
- c) přejít do náhradní rodinné péče

Děkuji za vyplnění dotazníku a Vaše názory.

Použitá literatura:

- ARNON BENTOVIM, M.D., *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*
- EVA VANÍČKOVÁ, *Tělesné tresty dětí: Definice-popis-následky*. vyd. PRAHA: GRADA, 2004. EAN 24761589
- FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie – Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. PRAHA: GRADA,
- GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. *Rodinná terapie – 2., doplněné a přepracované vydání*, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.
- JIŘÍ REICHEL, *Kapitoly systematické sociologie*. vyd. Grada Publishing, a.s. 2008. ISBN 978-80-247-2594-9
- MICHELE ELLIOTOVÁ, *Jak ochránit své dítě*
- SLANÝ, J. *Syndrom CAN*. 1. vyd. OSTRAVA: UNIVERSITAS, 2008. s. 14. ISBN 978-80-7368-474-7
- ŠPECIÁLOVÁ, Š., *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. 1. vyd. Praha: Linde nakladatelství, 2003

Webové zdroje:

- Definice. *Dětské krizové centrum* [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: http://www.dkc.cz/syndrom_can.php
- Charakteristika. *Národní informační centrum pro mládež*. [online]. [cit. 2012-04-26]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/syndrom-can-charakteristika>
- KAZUISTIKA. *Fond ohrožených dětí*. [online]. [cit. 2014-06-05]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/peklo-v-pestounske-peci>
- KAZUISTIKA. *Fond ohrožených dětí*. [online]. [cit. 2014-06-05]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/pivo-a-mouka-s-vodou>
- MPSV

- STATISTIKA. Centrum Safe Horizon. [online]. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.safehorizon.org/index/what-we-do-2/child-abuse--incest-55/child-abuse-facts-304.html>
- Syndrom CAN. Násilí na dětech a co s ním? [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: <http://prevence.koprivnice.org/wp-content/uploads/2009/11/Syndrom-CAN1.pdf>
- ŠČERBOVÁ, *Syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Psychologický ústav FF MU v Brně. [online]. [cit. 2012-04-26]. Dostupné z: http://www.phil.muni.cz/~hump/psychoterapie/deti/Papers/Referat_VII_2004_B.pdf
- TĚLESNÉ TRESTY, Děti a tělesné tresty: Vychovávat lze i bez facek. [online]. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: http://ona.idnes.cz/vychovavat-lze-i-bez-facek-098/-deti.aspx?c=A110426_122824_deti_job
- TĚLESNÉ TRESTY, Češi jsou k fyzickým trestům dětí velmi benevolentní. [online]. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zena/deti/303463-cesi-jsou-k-fyzickym-trestum-deti-velmi-benevolentni.html>
- TRESTNÍ ZÁKON. Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. [online]. [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://zakony.kurzy.cz/140-1961-trestni-zakon/paragraf-215a/>
- Týrání dětí. Syndrom CAN [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: <http://agresivita.zdrave.cz/tyrani-deti/>
- Viktimizace. Slovník cizích slov [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/sekundarni-viktimizace>
- Vymezení pojmu. *Šance dětem*. [online]. [cit. 2012-04-26]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-dospelého-k-dítěti/syndrom-can.shtml>